

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις μεταφορές αποβλήτων και την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 1257/2013 και (ΕΕ) 2020/1056»

[COM(2021) 709 final — 2021/0367 (COD)]

(2022/C 275/15)

Εισηγητής: ο κ. **Αναστάσης ΓΙΑΠΑΝΗΣ**

Αίτηση γνωμοδότησης	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 22.11.2021 Συμβούλιο, 1.12.2021
Νομική βάση	Άρθρο 192 και άρθρο 304 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Αρμόδιο τμήμα	Γεωργία, αγροτική ανάπτυξη, περιβάλλον
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	9.2.2022
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	23.2.2022
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	567
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	160/2/0

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) επικροτεί την πρόταση κανονισμού της Επιτροπής και τη συνοδευτική ανακοίνωση και θεωρεί την προστασία της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος ύψιστη προτεραιότητα της ΕΕ. Όταν είναι τεχνικά εφικτό, τα απόβλητα που παράγονται στην Ένωση θα πρέπει να ανακυκλώνονται εντός της Ένωσης, με περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά ορθό τρόπο.

1.2. Η ΕΟΚΕ καλεί τα κράτη μέλη να εγκρίνουν το σύστημα ηλεκτρονικής ανταλλαγής δεδομένων (EDI) το συντομότερο δυνατόν, να συμφωνήσουν στη θέσπιση εναρμονισμένων κριτηρίων για τις διαδικασίες προέγκρισης και να εξουσιοδοτήσουν την Επιτροπή να εγκρίνει κατ' εξουσιοδότηση πράξεις για κοινή ταξινόμηση των αποβλήτων. Θα πρέπει να παρασχεθούν άμεσα κονδύλια και τεχνική βοήθεια για την αύξηση της επιχειρησιακής ικανότητας.

1.3. Χρειάζεται επειγόντως μια μετάβαση σε νέα επιχειρηματικά μοντέλα που να επιστρέφουν στον πλανήτη περισσότερα από όσα παίρνουν από αυτόν. Η υγεία και η ασφάλεια και οι συνθήκες εργασίας πρέπει να προστατεύονται και να παρακολουθούνται επαρκώς. Η ΕΟΚΕ ζητεί να πραγματοποιηθούν επενδύσεις στην κατάρτιση των εργαζομένων μέσω ειδικού κονδυλίου στο πλαίσιο του ΕΚΤ+.

1.4. Η ΕΟΚΕ ζητεί ενίσχυση των ευκαιριών χρηματοδότησης για τη δημιουργία και/ή τον εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων ανακύκλωσης της ΕΕ και την ανακάλυψη καινοτόμων τεχνολογιών για επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση των αποβλήτων. Η ενίσχυση της ικανότητας ανακύκλωσης εντός των συνόρων της ΕΕ θα συμβάλει στη μείωση του αποτυπώματος άνθρακα και του περιβαλλοντικού αποτυπώματος και θα δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας στον εν λόγω τομέα.

1.5. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι ο εναρμονισμένος υπολογισμός της χρηματικής εγγύησης θα πρέπει να καλύπτει σαφώς όλους τους κινδύνους που προκύπτουν από τις μεταφορές αποβλήτων, αλλά να μην επιβαρύνει υπερβολικά τις επιχειρήσεις, ιδίως τις ΜΜΕ.

1.6. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την πρόταση της Επιτροπής για τη διενέργεια ελέγχων από τρίτα μέρη, οι οποίοι θα διενεργούνται από εγκατεστημένους στην ΕΕ ή εξουσιοδοτημένους ελεγκτές από κοινοποιημένους οργανισμούς της ΕΕ, με τα σχετικά προσόντα τόσο σε επίπεδο εγκαταστάσεων όσο και σε επίπεδο χώρας, και θεωρεί ότι οι κοινωνικοί εταίροι και οι σχετικές ΜΚΟ θα πρέπει να παρακολουθούν αυτές τις διαδικασίες. Θα πρέπει να ενισχυθεί ένας μηχανισμός παρακολούθησης, υποβολής καταγγελιών και επιβολής κυρώσεων.

1.7. Η ΕΟΚΕ ζητεί να οριστεί μέγιστη περίοδος μετάβασης δύο ετών μετά την έγκριση του κανονισμού. Επιπλέον, η προθεσμία εντός της οποίας οι αρμόδιες αρχές διαμετακόμισης μπορούν να υποβάλουν έγκυρες ενστάσεις σχετικά με σχεδιαζόμενη μεταφορά με σκοπό την ανάκτηση θα πρέπει να μειωθεί στις δέκα ημέρες και η υποβολή ενστάσεων για την ίδια μεταφορά θα πρέπει να είναι δυνατή μόνο μία φορά.

1.8. Η ΕΟΚΕ ζητεί να επεκταθεί το σύστημα ηλεκτρονικής ανταλλαγής δεδομένων (EDI) σε όλες τις μεταφορές αποβλήτων που προορίζονται για εξαγωγή, εισαγωγή και διαμετακόμιση. Το σύστημα θα πρέπει να τεθεί σε λειτουργία το συντομότερο δυνατόν, ακόμα και πριν από τη διετή προθεσμία που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ως εκ τούτου, απαιτούνται επαρκείς ανθρώπινοι και τεχνικοί πόροι.

1.9. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι οι εξαγωγές ανακυκλώσιμων αποβλήτων υψηλής ποιότητας και ιδίως οι εξαγωγές αποβλήτων με υψηλή περιεκτικότητα σε πρώτες ύλες κρίσιμης σημασίας αποβαίνουν σε βάρος της βιωσιμότητας της ΕΕ και υπονομεύουν την ανταγωνιστικότητά της σε παγκόσμιο επίπεδο. Απαιτούνται επενδύσεις σε υποδομές διαχείρισης αποβλήτων, ιδίως στις χώρες όπου έχουν κινηθεί διαδικασίες επί παραβάσει. Απαιτείται η διενέργεια βασικής αξιολόγησης του όγκου των εξαγωγών αποβλήτων προκειμένου να εντοπίζονται οι αλλαγές στις μεταφορές αποβλήτων και, ως εκ τούτου, να προστατεύεται η ΕΕ και να υποστηρίζεται η επίτευξη των στόχων της ΕΕ που περιγράφονται στην Πράσινη Συμφωνία και στο σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία.

1.10. Όλα τα κράτη μέλη και μη μέλη του ΟΟΣΑ θα πρέπει να πληρούν τα ίδια αυστηρά κριτήρια όσον αφορά τις περιβαλλοντικές δεσμεύσεις με εκείνα που έχουν θεσπιστεί στην ΕΕ και θα πρέπει να παρέχονται αποδεικτικά στοιχεία ότι όλες οι χώρες υποδοχής διαχειρίζονται ήδη τα δικά τους οικιακά απόβλητα με περιβαλλοντικά ορθό τρόπο, κατ' αναλογία προς τα πρότυπα που ισχύουν στην ΕΕ και σε συμμόρφωση με τις θεμελιώδεις συμβάσεις και τα πρότυπα εργασίας της ΔΟΕ.

1.11. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει την επιβολή των διαδικασιών επιθεώρησης και έρευνας και ζητεί πλήρη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και με την Ένωση, καθώς και ένα εναρμονισμένο σύστημα ποινών το οποίο να είναι αποτελεσματικό και αναλογικό με τις παραβάσεις. Τα μη εμπιστευτικά δεδομένα θα πρέπει να δημοσιοποιούνται σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών εταίρων, των μη κυβερνητικών οργανώσεων, των δήμων και των πολιτών.

1.12. Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις πρέπει να ενθαρρύνονται να σχεδιάζουν τα προϊόντα τους κατά τρόπο ώστε να είναι κατάλληλα για επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση. Χρειάζονται εθνικές και ευρωπαϊκές στρατηγικές στις οποίες συμμετέχουν οι κοινωνικοί εταίροι, οι εκπρόσωποι των ΜΜΕ και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και πρέπει να προωθηθούν μέσω συνεργατικών πλατφορμών. Η ευρωπαϊκή πλατφόρμα ενδιαφερόμενων μερών για την κυκλική οικονομία ⁽¹⁾ αποτελεί εξαιρετικό παράδειγμα υπό αυτό το πρίσμα.

1.13. Η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αξιολογήσει τη δυνατότητα δημιουργίας ενός παρατηρητηρίου της αγοράς δευτερογενών πρώτων υλών, με συμβουλευτικό ρόλο για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το οποίο να μπορεί να αναλύει και να προτείνει τομεακές πολιτικές ανάπτυξης και τρόπους εξάλειψης των υφιστάμενων εμποδίων και διατήρησης των πολύτιμων δευτερογενών πρώτων υλών εντός της ΕΕ.

1.14. Τέλος, η ΕΟΚΕ ζητεί τη διενέργεια ενδεδειγμένης εκτίμησης επιπτώσεων της εφαρμογής του κανονισμού πέντε έτη μετά την έναρξη ισχύος του.

2. Εισαγωγή και γενικές παρατηρήσεις

2.1. Η κατανάλωση υλικών όπως μετάλλων, ορυκτών, βιομάζας και ορυκτών καυσίμων αναμένεται να διπλασιαστεί έως το 2060 ⁽²⁾, γεγονός που θα έχει ως φυσικό επακόλουθο την αύξηση της ετήσιας παραγωγής αποβλήτων κατά 70 % έως το 2050 ⁽³⁾. Οι χώρες υψηλού εισοδήματος είναι οι μεγαλύτεροι εξαγωγείς αποβλήτων παγκοσμίως, ενώ οι αναπτυσσόμενες χώρες είναι οι μεγαλύτεροι εισαγωγείς ⁽⁴⁾.

2.2. Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις δαπανούν περίπου το 40 % του συνολικού κόστους παραγωγής τους σε πρώτες ύλες. Σήμερα, μόνο το 12 % των υλικών πόρων που χρησιμοποιούνται στη βιομηχανία της ΕΕ προέρχονται από ανακυκλωμένα προϊόντα και ανακτημένα υλικά ⁽⁵⁾. Το μεγαλύτερο εμπόδιο για τη χρήση δευτερογενών πρώτων υλών είναι η υψηλή τιμή τους, σε σύγκριση με τις πρωτογενείς πρώτες ύλες.

⁽¹⁾ <https://circulareconomy.europa.eu/platform/en>

⁽²⁾ ΟΟΣΑ (2018), Global Material Resources Outlook to 2060 (Προοπτικές για τους παγκόσμιους υλικούς πόρους έως το 2060).

⁽³⁾ Παγκόσμια Τράπεζα, A Global Snapshot of Solid Waste Management to 2050 (Μια παγκόσμια επισκόπηση της διαχείρισης στερεών αποβλήτων έως το 2050).

⁽⁴⁾ Ινστιτούτο Ευρωπαϊκής Πολιτικής Περιβάλλοντος, EU circular economy and trade (Κυκλική οικονομία και εμπόριο στην ΕΕ).

⁽⁵⁾ Eurostat, Circular Economy in the EU (Κυκλική οικονομία στην ΕΕ).

2.3. Στις 17 Νοεμβρίου 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την πρόταση κανονισμού για τις μεταφορές αποβλήτων και την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 1257/2013 ⁽⁶⁾ και (ΕΕ) 2020/1056 ⁽⁷⁾. Ο κανονισμός αυτός αντικαθιστά τον προ 15ετίας κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 για τις μεταφορές αποβλήτων ⁽⁸⁾, κατόπιν εκκλήσεων για την αναθεώρησή του από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ⁽⁹⁾ και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή ⁽¹⁰⁾, και βασίζεται στους φιλόδοξους στόχους που ανακοινώθηκαν στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία ⁽¹¹⁾ και στο σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία ⁽¹²⁾.

2.4. Οι αυξανόμενες ποσότητες αποβλήτων και η οικονομική ανάπτυξη έχουν οδηγήσει σε αυξημένες εξαγωγές αποβλήτων από την ΕΕ σε τρίτες χώρες, γεγονός που με τη σειρά του οδήγησε σε ορισμένες αρνητικές επιπτώσεις για το περιβάλλον και την υγεία στις χώρες προορισμού. Ο κανονισμός έχει ως σκοπό να διευκολύνει και να επιταχύνει τις διαδικασίες ενδοενοσιακών μεταφορών για επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση, εισάγει ορισμένους σαφείς κανόνες για τις εξαγωγές, τις εισαγωγές και τη διαμετακόμιση αποβλήτων, και ενισχύει το ισχύον πλαίσιο της ΕΕ για την αντιμετώπιση των παράνομων μεταφορών.

2.5. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την πρόταση κανονισμού της Επιτροπής και τη συνοδευτική ανακοίνωση και θεωρεί την προστασία της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος ύψιστη προτεραιότητα της ΕΕ. Η ΕΕ, ως πρωτοπόρος στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, θα πρέπει να μπορεί να διαχειριστεί τα απόβλητα που παράγονται στο έδαφός της, αντί να τα ξεάγει σε άλλες χώρες. Χρειάζεται επειγόντως μια μετάβαση σε νέα επιχειρηματικά μοντέλα που να επιστρέφουν στον πλανήτη περισσότερα από όσα παίρνουν από αυτόν, σε συνδυασμό με βιώσιμη συμπεριφορά εκ μέρους όλων των ενδιαφερόμενων φορέων. Οι επενδύσεις σε υποδομές διαχείρισης αποβλήτων που είναι φιλικές προς το περιβάλλον θα πρέπει να εξακολουθήσουν να αποτελούν προτεραιότητα, ιδίως στις χώρες όπου έχουν κινηθεί διαδικασίες επί παραβάσει.

2.6. Από οικονομικής πλευράς, τα απόβλητα μπορούν να έχουν σημαντική αξία από πλευράς ανάκτησης δευτερογενών πρώτων υλών, συμβάλλοντας στην κυκλική οικονομία της ΕΕ, περιορίζοντας την εξάρτηση από ορισμένες πρωτογενείς πρώτες ύλες και μειώνοντας, παράλληλα, την κατανάλωση ενέργειας που χρειάζεται προκειμένου να παραχθούν πρωτογενείς πρώτες ύλες στην Ευρώπη, καθώς και τις εκπομπές CO₂. Επιπλέον, η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι οι εξαγωγές ανακυκλώσιμων αποβλήτων υψηλής ποιότητας και ιδίως οι εξαγωγές αποβλήτων με υψηλή περιεκτικότητα σε πρώτες ύλες κρίσιμης σημασίας αποβαίνουν σε βάρος της βιωσιμότητας της ΕΕ και υπονομεύουν την ανταγωνιστικότητά της σε παγκόσμιο επίπεδο, παρέχοντας πολύτιμους πόρους σε εξωτερικούς ανταγωνιστές.

3. Ενδοενοσιακές μεταφορές αποβλήτων

3.1. Η διαβούλευση με τους ενδιαφερόμενους φορείς που διεξήχθη με την Επιτροπή αποκάλυψε την ανάγκη για:

- ψηφιοποίηση των διαδικασιών ειδοποίησης·
- επικαιροποίηση του συστήματος ταχείας διαδικασίας·
- κοινούς και διαφανείς κανόνες για την ταξινόμηση των αποβλήτων και τον υπολογισμό των χρηματικών εγγυήσεων·
- ευθυγράμμιση με την αρχή της εγγύτητας και την ιεράρχηση των αποβλήτων.

3.2. Η κατακερματισμένη εφαρμογή του κανονισμού του 2006 στην ΕΕ έχει οδηγήσει σε χρονοβόρες διαδικασίες για τις ενδοενοσιακές μεταφορές αποβλήτων και συνεχή γραφειοκρατία. Αυτό προκαλεί καθυστερήσεις και οικονομικές απώλειες για τους οικονομικούς φορείς, οι οποίοι αποθαρρύνονται από το να μεταφέρουν απόβλητα για ανάκτηση υλικών εντός της ΕΕ.

3.3. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι, όταν είναι τεχνικά εφικτό, τα απόβλητα που παράγονται στην Ένωση θα πρέπει να ανακυκλώνονται εντός της Ένωσης, με περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά ορθό τρόπο, τηρώντας πάντα τα πρότυπα περιβάλλοντος, υγείας και ασφάλειας. Ο μεγαλύτερος όγκος αποβλήτων που μεταφέρονται εσωτερικά και οι ταχύτερες διαδικασίες θα οδηγήσουν σε ενίσχυση της κυκλικής οικονομίας στην Ένωση, θα συμβάλουν στην ανταγωνιστικότητα και στη στρατηγική αυτονομία της ΕΕ, και θα δημιουργήσουν τη βάση για δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

⁽⁶⁾ ΕΕ L 330 της 10.12.2013, σ. 1.

⁽⁷⁾ ΕΕ L 249 της 31.7.2020, σ. 33.

⁽⁸⁾ ΕΕ L 190 της 12.7.2006, σ. 1.

⁽⁹⁾ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: κανονισμός για τη μεταφορά αποβλήτων — αναθεώρηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 για τις μεταφορές αποβλήτων.

⁽¹⁰⁾ Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (ΕΟΚΕ) με θέμα «Ανθεκτικότητα ως προς τις πρώτες ύλες κρίσιμης σημασίας» (ΕΕ C 220 της 9.6.2021, σ.118).

⁽¹¹⁾ COM(2019) 640 final.

⁽¹²⁾ COM(2020) 98 final.

3.4. Η ενίσχυση της ικανότητας ανακύκλωσης εντός των συνόρων της ΕΕ είναι υψίστης σημασίας και θα συμβάλει στη μείωση του αποτυπώματος άνθρακα και του περιβαλλοντικού αποτυπώματος. Επίσης, μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της απασχόλησης στον τομέα αυτό. Είναι ελπιδοφόρα τα αριθμητικά στοιχεία που παρουσίασε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι θα δημιουργηθούν από 9 000 έως 23 000 νέες θέσεις εργασίας στους τομείς της ανακύκλωσης και της επαναχρησιμοποίησης και μπορούν να αυξηθούν ακόμη περισσότερο εάν δρομολογηθούν τα κατάλληλα κίνητρα για την ικανότητα ανακύκλωσης.

3.5. Η ΕΟΚΕ θεωρεί εντελώς απαράδεκτο το γεγονός ότι ορισμένα κράτη μέλη εξακολουθούν να βασίζονται σε διαδικασίες έντυπης μορφής και ότι, ορισμένες φορές, ακόμα και περιφέρειες του ίδιου κράτους μέλους ερμηνεύουν διαφορετικά τις διαδικασίες επιβολής. Συνεπώς, η ΕΟΚΕ καλεί τα κράτη μέλη να υιοθετήσουν το συντομότερο δυνατόν τις ψηφιακές λύσεις που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και να εξασφαλίσουν ομαλή μετάβαση σε ένα εναρμονισμένο και διαφανές ευρωπαϊκό πλαίσιο, να συμφωνήσουν στη θέσπιση εναρμονισμένων κριτηρίων για τις διαδικασίες προέγκρισης και να εξουσιοδοτήσουν την Επιτροπή να εγκρίνει κατ' εξουσιοδότηση πράξεις για κοινή ταξινόμηση των αποβλήτων. Θα πρέπει να παρασχεθούν αμέσως κονδύλια και τεχνική βοήθεια για την αύξηση της επιχειρησιακής ικανότητας.

3.6. Η Επιτροπή προτείνει να εναρμονιστεί η διαδικασία υπολογισμού της χρηματικής εγγύησης για τις μεταφορές αποβλήτων. Η ΕΟΚΕ επικροτεί το γεγονός ότι αυτό θα οδηγήσει σε αυξημένη προβλεψιμότητα για τις επιχειρήσεις, αλλά ζητά αναλογικό υπολογισμό αυτών των ποσών ούτως ώστε να μην επιφέρει επιπλέον επιβάρυνση για τους οικονομικούς φορείς. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η οικονομική εγγύηση θα πρέπει να καλύπτει σαφώς όλους τους κινδύνους που προκύπτουν από τις μεταφορές αποβλήτων, αλλά δεν πρέπει να επιβαρύνει υπερβολικά τις επιχειρήσεις, ιδίως επειδή υπάρχουν πολλές ΜΜΕ που εμπλέκονται στη διαδικασία, με περιορισμένη διαθέσιμη ρευστότητα.

3.7. Τέλος, η ΕΟΚΕ ζητεί ενίσχυση των ευκαιριών χρηματοδότησης από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη για τη δημιουργία και/ή τον εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων ανακύκλωσης της ΕΕ και την ανακάλυψη καινοτόμων τεχνολογιών για επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση των αποβλήτων. Πρέπει να αναπτυχθούν χωρίς καθυστέρηση τελικές αγορές για πρώτες ύλες προερχόμενες από ανακύκλωση, προκειμένου να δημιουργηθεί μια πλήρως λειτουργική αγορά δευτερογενών πρώτων υλών, που θα μετατρέψει τα προϊόντα στο τέλος του κύκλου ζωής τους σε νέες πρώτες ύλες για παραγωγή. Η ΕΕ θα πρέπει επίσης να αυξήσει τη διαθεσιμότητα και την ποιότητα των ανακυκλώσιμων υλικών, με έμφαση στην ικανότητα ενός υλικού να διατηρεί τις εγγενείς ιδιότητές του μετά την ανακύκλωση, και την ικανότητά του να αντικαθιστά τις πρωτογενείς πρώτες ύλες σε μελλοντικές εφαρμογές. Αυτό θα οδηγήσει σε αυξημένη ικανότητα επεξεργασίας εντός της Ένωσης, σε δημιουργία νέων πράσινων θέσεων εργασίας υψηλής ποιότητας και σε ευκαιρία προσδιορισμού του είδους των πρώτων υλών που παράγουν απόβλητα άνευ αξίας, ώστε να εξαλειφθούν ή να αντικατασταθούν μακροπρόθεσμα.

4. Εξαγωγές, εισαγωγές και μεταφορές αποβλήτων σε διαμετακόμιση

4.1. Τα τελευταία 17 έτη, ο όγκος των εξαγόμενων αποβλήτων σε τρίτες χώρες αυξήθηκε κατά 75 % σε περίπου 33 εκατομμύρια τόνους ετησίως⁽¹³⁾, πολύ συχνά με ελάχιστη ή καθόλου μέριμνα για το πώς λειτουργούν οι εγκαταστάσεις προορισμού και πώς διαχειρίζονται τα απόβλητα. Τα απόβλητα που εισάγονται στην ΕΕ ανέρχονται σε 16 εκατομμύρια τόνους ετησίως, ενώ 70 εκατομμύρια τόνοι διακινούνται εντός της ΕΕ.

4.2. Η ΕΕ μετέχει σε πάνω από 80 συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών (ΣΕΣ), ενώ περίπου 40 ΣΕΣ είναι σε εκκρεμότητα ή υπό διαπραγμάτευση. Η ΕΟΚΕ θεωρεί εντελώς ακατάλληλο το γεγονός ότι μόνο δύο από αυτές αναφέρουν ρητώς την κυκλική οικονομία⁽¹⁴⁾ και ζητεί να δοθεί μεγάλη έμφαση στην ενίσχυση των κεφαλαίων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε όλες τις υπάρχουσες και τις μελλοντικές ΣΕΣ, καθώς και στην εξασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής τους.

4.3. Οι σχετικά πρόσφατοι περιορισμοί στο εμπόριο πλαστικών αποβλήτων που επιβλήθηκαν από την Κίνα, την Ινδία, την Ταϊλάνδη, το Βιετνάμ και τη Μαλαισία αποκάλυψαν την υπερβολική εξάρτηση της ΕΕ από την επεξεργασία αποβλήτων σε τρίτες χώρες. Η εξάρτηση από τις εξαγωγές αποβλήτων καθιστά την οικονομία της ΕΕ ευάλωτη σε διαταραχές στις αλυσίδες εφοδιασμού.

4.4. Οι εξαγωγές αποβλήτων θα πρέπει να τηρούν κανόνες πλήρους διαφάνειας και να παρέχουν δημόσια διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με τα πρότυπα περιβαλλοντικά ορθής διαχείρισης στη χώρα προορισμού. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την πρόταση της Επιτροπής για ελέγχους από τρίτα μέρη στις εξωτερικές εγκαταστάσεις αποβλήτων και θεωρεί ότι θα πρέπει να περιλαμβάνουν λεπτομερείς όρους σχετικά με το περιβαλλοντικό αποτύπωμα και τις συνθήκες εργασίας. Για τα αντικείμενα που μεταφέρονται για επαναχρησιμοποίηση, θα πρέπει να διατηρηθεί η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» και τα τέλη διευρυμένης ευθύνης του παραγωγού θα πρέπει να ακολουθούν το προϊόν, καθώς έχουν καταβληθεί από τους καταναλωτές για την κάλυψη του σταδίου των αποβλήτων, ανεξάρτητα από τον τόπο στον οποίο λαμβάνει χώρα. Επιπλέον, οι κοινωνικοί εταίροι και οι σχετικές ΜΚΟ θα πρέπει να συμμετέχουν στις διαδικασίες ελέγχου, ενώ οι υποδομές ανοικτών δεδομένων πρέπει να χρηματοδοτούνται και να καθίστανται διαθέσιμες. Οι μηχανισμοί υποβολής καταγγελιών θα πρέπει να ενισχυθούν για τις ΜΚΟ και άλλους σχετικούς ενδιαφερόμενους φορείς.

⁽¹³⁾ Ανακοίνωση: Τα απόβλητά μας, ευθύνη μας.

⁽¹⁴⁾ Οι ΣΕΣ με το Μεξικό και τη Νέα Ζηλανδία.

4.5. Η ΕΟΚΕ ενθαρρύνει τους εγκατεστημένους ή εξουσιοδοτημένους ελεγκτές στην ΕΕ (από κοινοποιημένους οργανισμούς της ΕΕ, με τα σχετικά προσόντα) να διενεργούν διαδικασίες ελέγχου σε επίπεδο εγκατάστασης και χώρας, ώστε να διασφαλίζεται ότι στη χώρα προορισμού των αποβλήτων τηρούνται τα πρότυπα ανθρώπινης υγείας, τα περιβαλλοντικά και τα κοινωνικά πρότυπα που ισχύουν στα κράτη μέλη της ΕΕ. Πρέπει να καθοριστούν λεπτομερέστερα αυτές οι διαδικασίες ελέγχου, καθώς και κριτήρια παρακολούθησης, μηχανισμοί υποβολής καταγγελιών και διαδικασίες κυρώσεων. Είναι επίσης αναγκαίο να προσδιοριστούν τα κριτήρια (βάσει όγκου και βάσει κινδύνου) που μπορεί να ενεργοποιήσουν ελέγχους.

4.6. Η ΕΟΚΕ ενθαρρύνει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις να διενεργούν διαδικασίες ελέγχου σε εγκαταστάσεις τρίτων χωρών μέσω των φορέων διευρυμένης ευθύνης του παραγωγού, καθώς αυτό θα μειώσει την οικονομική επιβάρυνση για αυτού του είδους τις δραστηριότητες. Η υγεία και η ασφάλεια και οι συνθήκες εργασίας πρέπει να προστατεύονται και να παρακολουθούνται επαρκώς. Οι επενδύσεις στην κατάρτιση και την τεχνογνωσία για τους εργαζομένους θα πρέπει να καλύπτονται από ειδικό κονδύλιο στο πλαίσιο του ΕΚΤ+.

4.7. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει ότι οι αρχές και οι οικονομικοί φορείς χρειάζονται κάποιον χρόνο προσαρμογής προκειμένου να εφαρμόσουν τους νέους κανόνες και να συμμορφωθούν με αυτούς. Ωστόσο, η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η προτεινόμενη προθεσμία τριών ετών μετά την έναρξη ισχύος του κανονισμού δεν είναι αρκετά φιλόδοξη, και θα ήθελε να οριστεί μέγιστη περίοδος μετάβασης δύο ετών.

4.8. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προτείνει χρονικό περιθώριο 30 ημερών για την υποβολή έγκυρων ενστάσεων από τις αρμόδιες αρχές διαμετακόμισης σχετικά με σχεδιαζόμενη μεταφορά με σκοπό την ανάκτηση. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η προθεσμία θα πρέπει να μειωθεί στις 10 ημέρες, προκειμένου να εξασφαλίζεται η λειτουργικότητα και να αποφεύγονται οι περιττές καθυστερήσεις. Επιπλέον, η ΕΟΚΕ ζητεί να επιβληθεί σαφής περιορισμός ώστε οι εν λόγω αρχές να μην μπορούν να υποβάλουν ένσταση για την ίδια μεταφορά πάνω από μία φορά.

4.9. Η ΕΟΚΕ ζητεί να επεκταθεί το σύστημα ηλεκτρονικής ανταλλαγής δεδομένων (EDI) σε όλες τις μεταφορές αποβλήτων που προορίζονται για εξαγωγή, εισαγωγή και διαμετακόμιση. Είναι ο μόνος τρόπος να εξασφαλιστεί η ιχνηλασιμότητα και η διαφάνεια αυτών των διαδικασιών, ούτως ώστε να ακολουθούν τους ίδιους κανόνες με τις εσωτερικές μεταφορές. Η Επιτροπή και τα κράτη μέλη πρέπει να καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να θέσουν σε λειτουργία αυτό το σύστημα το συντομότερο δυνατόν, ακόμα και πριν από τη διετή προθεσμία που προτείνεται. Για τον σκοπό αυτό, η ΕΟΚΕ ζητεί επαρκείς ανθρώπινους και τεχνικούς πόρους.

4.10. Το γεγονός ότι ορισμένες χώρες προορισμού μπορούν να εξαιρεθούν από την υποχρέωση να αποδεικνύουν σε ποιο βαθμό πληρούν τις βασικές προϋποθέσεις για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον, απλώς και μόνο επειδή είναι μέλη του ΟΟΣΑ, αντιβαίνει στο πνεύμα της μεταρρύθμισης και θα μπορούσε να υπονομεύσει ολόκληρο το σύστημα. Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι, για τους σκοπούς της εξαγωγής αποβλήτων, τα κράτη μέλη και μη μέλη του ΟΟΣΑ θα πρέπει να πληρούν τα ίδια αυστηρά κριτήρια όσον αφορά τις περιβαλλοντικές δεσμεύσεις με εκείνα που έχουν θεσπιστεί στην ΕΕ. Επιπλέον, η ΕΟΚΕ ζητεί να παρασχεθούν αποδεικτικά στοιχεία ότι όλες οι χώρες υποδοχής διαχειρίζονται ήδη τα δικά τους οικιακά απόβλητα με περιβαλλοντικά ορθό τρόπο, κατ' αναλογία προς τις πρακτικές που εφαρμόζονται στην ΕΕ και σε συμμόρφωση με τις θεμελιώδεις συμβάσεις και τα πρότυπα εργασίας της ΔΟΕ.

5. Παράνομη διακίνηση αποβλήτων

5.1. Οι διαφορετικές διαδικασίες επιβολής του κανονισμού του 2006 στα κράτη μέλη έχουν οδηγήσει σε αύξηση των δραστηριοτήτων παράνομης μεταφοράς αποβλήτων. Τα στοιχεία είναι δύσκολο να ποσοτικοποιηθούν, αλλά πιστεύεται ότι το 30 % όλων των μεταφορών αποβλήτων στην Ευρώπη είναι παράνομες και η αξία τους ανέρχεται σε περίπου 9,5 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως⁽¹⁵⁾.

5.2. Η διαβούλευση με τους ενδιαφερομένους φορείς αποκάλυψε ότι υπάρχει ισχυρή στήριξη στην ενίσχυση των διαδικασιών με σκοπό την καταπολέμηση της παράνομης μεταφοράς αποβλήτων. Ο ενισχυμένος έλεγχος των εξαγωγών, εισαγωγών και διαμετακομίσεων αποβλήτων είναι απαραίτητος για την καταπολέμηση του περιβαλλοντικού εγκλήματος και της παράνομης διακίνησης. Η ΕΟΚΕ επικροτεί και υποστηρίζει την επιβολή διαδικασιών επιθεώρησης και έρευνας, και ζητεί πλήρη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και με την Ένωση, σύμφωνα με τη νέα στρατηγική της ΕΕ για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος 2021-2025⁽¹⁶⁾. Αυτό μπορεί να αντισταθμίσει το έλλειμμα ανθρώπινων πόρων σε ορισμένα κράτη μέλη και να εξασφαλίσει ένα αποτελεσματικότερο πλαίσιο συνεργασίας.

5.3. Η παράνομη διακίνηση αποβλήτων παραμένει ένα από τα σοβαρότερα περιβαλλοντικά εγκλήματα και θεωρείται δραστηριότητα υψηλής κερδοφορίας και χαμηλού κινδύνου, με καταστροφικές συνέπειες για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον. Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο έχει επισημάνει ότι η ανίχνευση των υποθέσεων διαπιστωμένης παράνομης διακίνησης αποβλήτων παραμένει χαμηλή και ότι το ποσοστό δίωξης είναι μικρότερο σε σχέση με άλλες μορφές εγκληματικότητας, ενώ οι κυρώσεις που επιβάλλονται δεν είναι αναλογικές και αποτρεπτικές⁽¹⁷⁾. Αυτό συμβαίνει, κυρίως, επειδή οι αλυσιδωδες μεταφορές αποβλήτων είναι ιδιαίτερα πολύπλοκες και είναι δύσκολο να αποδειχθεί ότι οι εμπλεκόμενοι γνώριζαν για την παράνομη δραστηριότητα, ειδικά εφόσον τα απόβλητα μπορούν να αλλάξουν αρκετές φορές ιδιοκτήτες και χώρες προτού διατεθούν παράνομα.

⁽¹⁵⁾ Ερωτήσεις και απαντήσεις σχετικά με τους νέους κανόνες για τις μεταφορές αποβλήτων.

⁽¹⁶⁾ Στρατηγική της ΕΕ για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος 2021-2025.

⁽¹⁷⁾ Επισκόπηση αριθ. 4/2020: Μέτρα της ΕΕ για την αντιμετώπιση του προβλήματος των πλαστικών αποβλήτων.

5.4. Οι ενδιαφερόμενοι φορείς της βιομηχανίας και οι ΜΚΟ έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν τις πιθανές παράνομες μεταφορές αποβλήτων και να υποβάλλουν σχετικές αναφορές, εφόσον έχουν πρόσβαση στα δεδομένα. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ ζητεί να διατίθενται τα μη εμπιστευτικά δεδομένα σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών εταιρών, των μη κυβερνητικών οργανώσεων, των δήμων και των πολιτών. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η ολοκληρωμένη συλλογή δεδομένων και η ενισχυμένη διαφάνεια θα οδηγήσουν σε ενισχυμένο έλεγχο και σε μείωση των παράνομων μεταφορών αποβλήτων.

5.5. Ωστόσο, η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι θα πρέπει να γίνεται σαφής διάκριση μεταξύ των διαπιστωμένων παράνομων διακινητών και των φορέων εκμετάλλευσης που έχουν βρεθεί ένοχοι για ανθρώπινο σφάλμα τεκμηρίωσης, ειδικά σε σχέση με το παράρτημα VII⁽¹⁸⁾, όπως συνέβαινε στο παρελθόν. Η ΕΟΚΕ ζητεί ένα εναρμονισμένο σύστημα ποινών το οποίο να είναι αποτελεσματικό και αναλογικό με τις παραβιάσεις.

6. Τελικές παρατηρήσεις

6.1. Θα πρέπει να καταστεί σαφές σε όλους πλέον ότι παράγουμε υπερβολικά πολλά απόβλητα — πράγμα που συμπληρώνεται από την έλλειψη νέων φυσικών πόρων. Η ΕΟΚΕ ζητεί ένα ρυθμιστικό πλαίσιο που να ενθαρρύνει τη χρήση ανακυκλωμένων υλικών, η οποία με τη σειρά της θα συμβάλει στη μείωση των εκπομπών άνθρακα και θα αποτρέψει την απόρριψη πολύτιμων αποβλήτων σε χωματερές. Η χρήση των αποβλήτων ως πόρου βρίσκεται στο επίκεντρο του σχεδίου δράσης για την κυκλική οικονομία, και η ΕΟΚΕ έχει ήδη δηλώσει ότι «για την αποσύνδεση της οικονομικής ανάπτυξης από την κατανάλωση φυσικών πόρων και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που αυτή συνεπάγεται, είναι απαραίτητο η ΕΕ να θέσει πιο φιλόδοξους στόχους»⁽¹⁹⁾.

6.2. Η ΕΟΚΕ θα ήθελε να συμβουλευτεί τις μεταποιητικές επιχειρήσεις να σχεδιάζουν τα προϊόντα τους κατά τρόπο ώστε να είναι κατάλληλα για επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση, και να υιοθετήσουν την ανάπτυξη κυκλικών επιχειρηματικών μοντέλων. Πρέπει να σχεδιαστούν ευρωπαϊκές και εθνικές στρατηγικές και νομοθετικά πλαίσια που να ενθαρρύνουν αυτή τη μετάβαση και να καταπολεμούν την πρόωγη απαξίωση των προϊόντων, με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταιρών, εκπροσώπων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Η μετάβαση στην κυκλική οικονομία σημαίνει, αφενός, διατήρηση της αξίας των προϊόντων στην οικονομία για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και, αφετέρου, αύξηση της χρήσης των δευτερογενών πρώτων υλών. Ως εκ τούτου, η διευκόλυνση της πρόσβασης σε καινοτόμες λύσεις για τη μετατροπή των αποβλήτων σε δευτερογενείς πρώτες ύλες είναι υψίστης σημασίας και πρέπει να προωθηθεί μέσω διαδικτυακών πλατφορμών (όπως η ευρωπαϊκή πλατφόρμα ενδιαφερόμενων μερών για την κυκλική οικονομία) και μέσω της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών.

6.3. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η εισαγωγή του συστήματος ηλεκτρονικής ανταλλαγής δεδομένων είναι απολύτως αναγκαία και σύμφωνη με την ψηφιακή στρατηγική της ΕΕ⁽²⁰⁾, και ζητεί την ταχεία εφαρμογή της, καθώς αυτή μπορεί να μειώσει τις οικονομικές απώλειες των επιχειρήσεων και να εξασφαλίσει ταχύτερες διαδικασίες και παρακολούθηση της ποιότητας. Η ΕΟΚΕ πιστεύει επίσης ότι το ηλεκτρονικό σύστημα θα αυξήσει τη διαφάνεια και την αποτελεσματικότητα, θα εξασφαλίσει καλύτερη ιχνηλασιμότητα των δεδομένων, θα παράσχει το πλαίσιο για εντατική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και θα ενθαρρύνει την ανάπτυξη ισχυρών αγορών αποβλήτων. Προτείνει επίσης τη χρήση σύγχρονων τεχνολογιών για την παρακολούθηση των μεταφορών (διαδίκτυο των πραγμάτων και δορυφόροι) και της τεχνολογίας αλυσίδας συστοιχιών (blockchain) για σκοπούς ασφάλειας των δεδομένων.

6.4. Πρέπει να γίνει σαφής διάκριση μεταξύ μεταφορών αποβλήτων για επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση, και μεταφορών για χαμηλότερες μορφές ανάκτησης, όπως η αποτέφρωση. Είναι απολύτως απαραίτητο να υπάρχουν, εξ αρχής, τα κατάλληλα εργαλεία διερεύνησης και σαφή κριτήρια που να απαγορεύουν τις μεταφορές αποβλήτων με ψευδή προσχήματα.

6.5. Η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αξιολογήσει τη δυνατότητα δημιουργίας ενός παρατηρητηρίου της αγοράς δευτερογενών πρώτων υλών, το οποίο να μπορεί να αναλύσει και να συστησει τομεακές πολιτικές ανάπτυξης και τρόπους εξάλειψης των υφιστάμενων εμποδίων. Το παρατηρητήριο αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει όλους τους σχετικούς ευρωπαϊκούς ενδιαφερόμενους φορείς και να έχει συμβουλευτικό ρόλο για την Επιτροπή.

6.6. Τέλος, η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να προβεί σε ενδελεχή εκτίμηση επιπτώσεων της εφαρμογής του κανονισμού πέντε έτη μετά την έναρξη ισχύος του.

Βρυξέλλες, 23 Φεβρουαρίου 2022.

Η Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Christa SCHWENG

⁽¹⁸⁾ Παράρτημα VII — Πληροφορίες που συνοδεύουν τις μεταφορές αποβλήτων.

⁽¹⁹⁾ Γνωμοδότηση ΕΟΚΕ με θέμα «Εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ: ποιότητα του αέρα, ύδατα και απόβλητα» (ΕΕ C 110 της 22.3.2019, σ. 33).

⁽²⁰⁾ Η Ευρωπαϊκή ψηφιακή στρατηγική — Διαμόρφωση του ψηφιακού μέλλοντος της Ευρώπης.